

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ulica Machiavelli 22-II - tel. 62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 30-39 -
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta 18 -
CENA: posamezna številka L 20. - Naročnina:
mesečno L 85, letno L 1.020. - Za inozemstvo:
mesečno L 150, letno L 1.800. - Poštni čekovni
računi: Trst štev. 11-7223, Gorica štev. 9-18127

Leto V. - Štev. 3

Trst - Gorica 19. januarja 1951

Izhaja vsak petek

Švicarski vzori

Švica je nedvomno ena izmed najbolj demokratičnih evropskih držav. Ta njena demokratičnost se ne kaže samo v postopanju z državljanji kot posamezniki ali s političnimi begunci, ki se že od davnine zateka, o v njeno varno zavetje, temveč se odraža še prav posebno v načinu, kako je znala Švica urediti sožitje raznih narodnosti, ki naselejujejo njeno državno ozemlje. V tem pogledu bi lahko ta alpska republika služila za vzor vsemu svetu.

Zanimivo je n. pr., da so imeli Italijani, ki tvorijo komaj 5,5 odst. švicarskega prebivalstva, v zadnjih dvajsetih letih stalno svojega predstavnika v centralni državni vladi, obstoječi iz samo 7 članov! Eni dvajsetini prebivalstva je torej pripadala ena sedmina vlade. V Švici ni nihče oporekal, da je italijanska manjšina prešibka, da bi uživala tako veliko pravico. Slo je za načelo. Zato smatrajo švicarski Italijani za upravičeno, da imajo ne glede na svoje majhno številčno stanje z jamčeno sodelovanje pri centralnih državnih oblastvih.

Ko je bil pred kratkim dosedanji član centralne vlade, po narodnosti Italijan, imenovan za poslanika v Rimu in so na njegovo ministrsko mesto imenovali nekoga švicarskega Nemca, so Švicarji takoj popravili napako in so izvolili Italijana za predsednika parlamenta, medtem ko je istočasno drug njegov sonarodnjak zasedel podpredsedniško mesto v švicarskem svetu držav.

Cloveku se pri tem nehoti vsiljuje misel: kako pa postopajo Italijani s Slovenci, ki tvorijo na Tržaškem svobodnem ozemlju in nekaterih delih italijanskih obmejnih pokrajin precej več kot 5,5 odst. prebivalstva? V primerjavi s švicarsko širokogrudnostjo in demokratično poštenostjo bo vsakdo brez truda videl in spoznal kako mnenjskosti izgledajo vsi tukajšnji privrženi volilni manevri in matematične, ki skušajo prepričati, da bi Slovenci sploh primerno prišli do izraza, kje šele do soudeležbe pri oblasti! Temu odgovarjajoči pa so seveda tudi uspehi, ki jih dosega oboje politiki: v Švici mir in zadovoljstvo, nobenega suma v lojalnost manjšin, tu pa stalna zapostavljanja, borbe in trenja celo za najosnovnejše pravice. Ali je tega treba?

Švica se zaveda, da je posebno v današnjih nevarnih časih napraviti vse, kar je mogoče, da bodo vsi državljani izboljšali zadovoljstvo, kar jim nezadovoljstvo, pa naj bo še tako majhna dela prebivalstva, ni nikdar državi v oporo.

Bernski kanton (ena izmed zveznih švicarskih držav s približno 750.000 prebivalcev) ima v Juri francosko manjšino, ki pa ne dosega niti 1/7 kantonalnega prebivalstva. Doslej ni imela ta manjšina nobenih posebnih pravic in službeni jezik bernskega kantona je bil samo nemški, čeprav se je francoska manjšina že od leta 1914 vetrjno borila za svoje pravice.

Zadnje dni lanskega oktobra pa je padla odločitev: z 69.000 proti samo 7.000 glasovom so vsi volivci bernskega kantona (torej tudi velika večina Nemcev!) sprejeli zakon, s katerim so zajamčene francoski manjšini iz Jure v bernskem kantonu sledeče pravice: 1) prizna se ji značaj samostojnega naroda; 2) francosčina postane drugi službeni jezik bernskega kantona; 3) v kantonalni vladi bo imela francoska manjšina iz Jure od sedaj dva stalna člana; 4) podpredsednik kantonalne vlade bo po narodnosti vedno iz vrst omenjene manjšine (sedaj naroda). Vse te pravice je dobila manjšina, kateri pripada, kakor kažejo volilni rezultati, komaj dobrih 10 odst. volivcev! Tako je postal bernski kanton po volji svojega prebivalstva dvojezičen in dvonaroden.

Tudi to je živ primer, kako je treba postopati z narodnostnimi manjšinami, ako se hoče resnično uveljavljati svobodoljubna in demokratična načela. Mar ne bi 90 odst. volivcev lahko enostavno prepisovali ostalih 10 odst.? To bi bila najenostavnejša rešitev. Ki bi se je v podobnem primeru gotovo poslužili vsi oni naši italijanski gorečniki, ki jih pretoklost še ni naučila, da je pot zapostavljanja neuporna in škodljiva. Med Švicarji pa je nasprotno zmogla hladna pamet, zmagali so širši državni in pokrajinski interesi.

Ali zahtevamo preveč, ako pozivamo, da je skrajni čas, da se tako italijanska oblastva na Goriškem in sosednjih predelih, kakor tudi zavezniška oblastva v Trstu dvignejo nad kratkovidne strasti ulice in pričenejajo urejati boleče narodnostne probleme po onih vzorcih, ki jih stoletna švicarska tradicija s svojimi uspehi menda dovolj o-

Svoboda in pravica

Smotri politike Združenih držav v Trumanovi zgodovinski poslanici kongresu

Predsednik Truman je dne 12. januarja prečital kongresu poročilo o notranjem položaju Združenih držav.

Truman je v svojem poročilu povedal ameriškemu narodu, kakšno so zahteve, ki jih nalaga v mirnem času obrambni napor gospodarstvu. Povedal mu je, zakaj je treba zagotoviti potrebam zaradi lastne varnosti in za obrambo svobode, ki jih Amerikanci uživajo z drugimi narodi. Truman ima namen s svojim programom pripraviti državo na popolno mobilizacijo, če bi bilo to potrebno. Zato hoče povečati aktivne oborožene sile na tri in pol milijona mož in žena, zato hoče pripraviti industrijsko zmogljivost, da bodo v primeru potrebe lahko v kratkem času izdelali orožje in dobave, ki bi bile potrebne za vojno v polnem obsegu.

Trumanovo poročilo so čitali s hvaležnim odobravanjem po vsem svobodnem svetu. Predsednik je pogumno in odkrito odgovoril onim Amerikancem, ki bi radi odločno omejili ameriške obveznosti v Evropi. Povedal jim je, da je evropska obramba strateško, gospodarsko in moralno del ameriške obrambe. Predsednik je z dokazi popolnoma podprl svoje ravnanje. Poudaril je, da Sovjetski zvezi ni treba napasti Združenih držav, če si hoče zagotoviti svetovno nadvlado. To prav lahko doseže na enostaven način, da najprej izolira Združene države, potem pa požre ostale svobodne narode. Prav bi bilo, da bi ameriški narod priznal to dejstvo in prepričani smo tudi, da se velika večina Amerikancev tega zaveda. Amerikanci morajo vedeti, da je njihova narodna varnost tesno povezana z varnostjo njihovih prijateljev v Evropi in povsod drugod. Prav je tudi, če pomislijo, da o njihovi pomoči ogroženim evropskim narodom ni kaj več sklepati in odločiti. Amerika se je že odločila: Združene države so že obvezane po atlantski pogodbi, da morajo pomagati dru-

gim državam podpisnicam, če bi bile te napadene. Zato sleherni Amerikanelec, ki vztraja na stališču, naj Združene države pokažejo hrbet Evropi, zahteva naj bi veliki ameriški narod odstopil od svojih obveznosti, ki jih je slovesno prevzel.

Predsednik je ostro obsodil Hooverjeve prišaste, ki sebleno iščejo le zase zaklona pred nevihto. Taftove prišaste, ki so Hooverjevimi podobni — poudarja »Washington Post« — pa je opozoril, da so topovi, ki so namenjeni proti ameriškim zaveznikom, prav tako naperjeni tudi proti Ameriki. Predsednik jihi je pozval, naj pomislijo kakšne posledice bi imele za ameriško industrijo sovjetsko zaslužnjeje Evrope in Evropejci, ki so slišali njegove odkritosrčne besede, bodo vede-

li, da se v Ameriki ni prav nič »malala odločnost, da bodo Amerikanci branili Evropo rajši kot da bi se z nje umaknili in jo potem ponovno osvobodili. Ze zaradi samih lastnih koristi ne more Amerika Sovjetom dovoliti, da bi dobili v svoje roke evropske tovarne.

V svojem govoru je Truman dejal: »Sovjetski samodržci so jasno pokazali, da moramo imeti tudi moč na naši strani prav tako, kot je na naši strani pravica. Če gradimo svojo moč — in to tudi delamo — bomo sovjetski samodržci računali z dejstvi ter bodo opustili svoje načrte za svetovno nadvlado.«

Truman je tri dni kasneje podkrepil svoje izjave s predlogom proračuna za leto 1951/52, ki predvideva 71 milijard 760 milijonov dolarjev izdatkov. To je doslej naj-

višji ameriški proračun v mirnem času. Toda že sedaj predvidevajo nekateri poznavalci razmer, da predvideni krediti ne bodo zadostovali, in ne izključujejo možnosti, da bodo skupni izdatki v prihodnjem finančnem letu dosegli ogromno vsoto 100 milijard dolarjev. V tem primeru bi dejanski izdatki po svoji vsoti dosegli doslej najvišji ameriški vojni proračun iz leta 1945, ki je znašal prav tako 100 milijard dolarjev.

In ob zaključku: »Mir je za nas dragocen. Toda še dragocenejša kot mir sta svoboda in pravica. Če bo treba, se bomo borili, da ohranimo svojo svobodo in da preprečimo uničenje pravice. Te stvari dajojo pomen našemu življenju in za nje priznavamo, da so večje od nas samih.«

Tito, De Gasperi in Trst

Kljub ozkogrudni in nerazsodni sebičnosti bo STO obstalo in obveljalo

Istega dne, to je 13. januarja, sta spregovorila o Trstu Tito in De Gasperi. Zanimivo je, da sovpadala razgovor beograjskega dopisnika italijanske tiskovne agencije »Ansa« z maršalom Titom in zaključni govor italijanskega vladnega predsednika De Gasperija ob priliki zunanje-politične debate v senatu z novim valom italijanske zunanje-politične propagandne dejavnosti, naperjene proti mirovni pogodbi in njenim posledicam v zvezi z našim ozemljem.

Dopisnik »Ansee« je postavil Titu celo vrsto vprašanj, nekatera s prozornim namenom, da izzove v italijanskem tisku, pri nas v Trstu pa pri vseh gledalcih, ogorčenja. Glede Trsta je Tito dejal, da gre za edino navidezno resno vprašanje, ki

ovira iskren sporazum med Jugoslavijo in Italijo, kajti vsa ostala viseča vprašanja so take narave, da ne izključujejo možnosti zadovoljive rešitve za obe stranki.

Po Titovem mnenju še ni dozorel čas za koristno reševanje tržaškega vprašanja; najprej bi bilo treba določiti za obe državi nesporno in obojestransko sprejeto mejo, kar bi bistveno pripomoglo k hitri rešitvi spornega vprašanja. Casovno neprimerno izbran pristop k reševanju tržaškega vprašanja bi le koristil krogom, ki si ne želijo dobrih odnosov med obema državama.

Tito se je verjetno držal načela, da mnogo pove, kdor malo izjavi. Tako v bistvu je vendar potrdil, da je pripravljen prodati tržaške Slovence in da je pri vsej kupčiji sporna samo še cena! Upravičeno se

vprašamo: kdo je upravičil samozvanega diktatorja, da prodaja slovensko zemljo, da prostovoljno odstopa od pametnejših rešitev, ki jih je mirovna pogodba že potrdila? Za svoje izjave in namere ni dobil odobrenja od slovenskega naroda, še manj pa od tržaških Slovencev, ki jih tako lahkomišlno zaigrava. Tržaški Slovenci, ne pozabite Titovih besed, ko vas bodo na prvih volitvah njegovi tržaški oprtniki zopet prosili za zaupanje. Vprašanje meje je Titu danes še edina ovira, da vas ne prepusti Italiji, ki mu preko uvodnika v »Giornale di Trieste« že ponuja tozadevno tajno pogodbo.

Tito je v svojem razgovoru sploh vljudno molčal o pogodbenih obveznostih, ki jih je Italija prostovoljno sprejela z ratifikacijo mirovne pogodbe. S tem je omogočil, da sta irendentični italijanski tisk in predsednik De Gasperi z drznimi zavijanji odprla novo fazo borbe za Trst.

De Gasperi je pri razpravljanju o italijanski zunanji politiki samo nadomestoval obolelega zunanje ministra Siorzo, zaradi česar niso bila njegova izvajanja zavita v diplomatsko kopreno, zato pa za nas podučnejša.

Italija zatrjuje sicer, da izgrajuje svojo povojno zunanjo politiko na spoštovanju prevzetih obveznosti in podpisanih pogodb! To nam svedčano zatrjuje sam njen vladni predsednik demokrščan De Gasperi. Svečano razpoloženje, ki jo je jeja povzročati v nas tako dalekosežna izjava odgovornega italijanskega prvaka, moti že naslednje De Gasperijevo tolmačenje italijanske predanosti stvari mednarodno-pravnega pogodbenega reda. Italiji je po zaslugi take mirovni in zunanje-političnim pogodbenim načelom zveste politike uspelo srečati Trst, zaradi česar se smatra za upravičeno, da od zahodnih zaveznikov zahteva izpolnitev znane izjave tudi glede jugoslovanskega tržaškega področja.

Ali se sedaj čudite, da je politični vzdevek »la perfida Albione«, namenjen angleški zunanji politiki, vzbrzel na italijanskem željniku? Italijani so namreč sodili Angleže po svojem kopitu.

Omenili smo uvodoma, da so vprizorili Italijani svoje sedanje zunanje-politično zanimanje po določenem načrtu, ki naj bi uresničil njihove težnje po uničenju vseh pogodbenih in drugih obveznosti, ki povzročajo današnje cinčne izbruhe bivšega »zmagovitega« vladnega predsednika Orianda: »Sovražim Evropo, živio Italija!«

Mi smo misli o evropski skupnosti nadse predani, ker vidimo v tej skupnosti edino možno rešitev naših sedanjih težav in splošnih svetovnih neprilik. Zaradi tega niti najmanj ne dvomimo o tem, da ne bi Svobodno tržaško ozemlje s svojo življenjsko, politično in gospodarsko silo koristno prispevalo svoj nujni delež k splošnemu pomirjenju. Zato bo tudi ostalo in obveljalo, pa naj ga še tako napadajo!

Izselitvene možnosti

Kot poroča Mednarodna begunska organizacija (IRO) iz Zeneve, bosta Kanada in Nova Zelandija sprejele letos 53.000 razseljenih oseb iz Evrope.

Priznanje predsedniku Trumanu

Predsednik Woodrow Wilsonove ustanove je dne 10. t. m. na posebni svečanosti v Beli hiši predal predsedniku Trumanu odlikovanje za njegovo prizadevanje za okrepitev Združenih narodov v njihovi obrambi demokracije proti tiraniji. Woodrow Wilsonovo odlikovanje so začeli podeljevati leta 1925. Do sedaj so ga prejeli med drugimi britanski državnik lord Cecil, ameriški zunanji minister pok. Elth Roof, pok. Henry L. Stimson in Cordell Hull, pok. Tomaž Masaryk, oče češkoslovaške republike, finančnik in predsednikov svetovalec Bernard Baruch in južnoafriški državnik pok. maršal Smuts.

Obisk jugosl. parlamentarcev v Angliji

Te dni pride v Anglijo na uraden obisk skupina jugoslovanskih parlamentarcev. Ta obisk spada v okviru izvajajočega se zblizanja jugoslovanskega državnega socializma ali titoističnega komunizma z angleškim laburizmom in evropsko socialno demokracijo.

Najavljen je tudi obisk jugoslovanskega komunističnega ideologa Milovana Djilasa, ki bo celo predaval v okvirju angleške kraljevske akademije.

Romunski ministri so nervozni

Romunski uradni list »Buletinul Oficiala« je nedavno objavil spremembo romunskega zakona o nošenju orožja. Sprememba navaja o sebi, ki jim ni treba imeti dovoljenja za nošenje orožja. Ministri, njihovi namestniki in člani predsedništva velike narodne skupščine sedaj lahko nosijo orožje in municijo vsake vrste brez dovoljenja.

Evropska zmogljivost

»Proizvodnja zmogljivosti druge največje industrijske pokrajine sveta, Zahodne Evrope, je danes okoli 50 odst. večja, kot v času, ko se je je polastil Hitler. S svojo povečano produktivno sposobnostjo lahko Evropa letno proizvede blaga v vrednosti, ki je večkrat večja kot deset milijard dolarjev, ki jih je Amerika investirala v evropsko obnovo.« Tako je izjavil W. Austin, ameriški delegat pri Združenih narodih.

Mirovna pogodba z Japonsko

Ameriško zunanje ministrstvo sporoča, da je predsednik Truman imenoval Johna Fosterja Dullesa za svojega posebnega predstavnika z osebnim činom veleposlanika in mu poveril nalogo, da v imenu Združenih držav vodi razpravljanje in pogajanja, ki so potrebna za uspešno sklenitev mirovne pogodbe z Japonsko.

Manjši atomski poskusi

Ameriška komisija za atomsko silo namerava izkoristiti neko puščavsko področje v zahodni Ameriki za določene manjše poskuse, ki bodo bistveno važni za razvoj atomskega orožja.

Komisija je sporočila, da bodo za poskuse uporabljali področje v bližini Las Vegasa v Nevadi, katero uporabljata sedaj letalstvo in topništvo za strelske vaje.

Sporočilo poudarja, da bodo poskušali atomsko eksplozije, ki so v zvezi z raziskovanji o atomskih bombah. Pri poskusih bo poskrbljeno za primerno varnost. Področje, kjer bodo imeli poskuse, je 48 km kvadrnog neobljudeno in bo zaprto za vse, ki ne sodelujejo neposredno pri poskusih.

Komunistični neuspehi

Kjer žive svobodni ali samozavestni ljudje je komunizem nazdoval

Preteklo leto je prineslo komunističnim silam uspehe povsod tam, kjer so lahko nastopale s surovo silo in z brezobzirnim uničevanjem svobode.

Toda povsod tam, kjer so bili odvisni od svobodne volje državljanov, ki jim še ni zmanjkalo poguma za odkrito besedo in dejanje, povsod tam so komunisti istočasno doživljali tudi velike poraze in izgube. Oglejmo si samo vsaj del teh podatkov s strankarsko političnega področja.

Vsi komunistični kandidati pri volitvah v Avstraliji so klavrno pogoreli. Dosegli niso niti minimalnega števila glasov in so jim zaradi tega tudi propadle kavgije, ki jih mora v tej deželi po angleškem običaju položiti vsak kandidat. Od 64.800 glasov, kolikor so jih dosegli leta 1946., so padli na 40.941 glasov!

Pri volitvah v Veliki Britaniji so izgubili komunisti edina dva poslancina, ki so jih imeli v londonskem parlamentu. Skupno število glasov, ki so jih dobili komunisti, je padlo od 102.780 v letu 1945 na 91.815.

Pri občinskih volitvah na Danskem so dobili komunisti samo 24 sedežev. Prej so jih imeli 76, tako da so jih 52 izgubili. Prav tako so izgubili komunisti tudi dva poslancina pri volitvah v spodnjo zbornico. Danska ima sedaj samo 5 komunističnih poslancev.

Podobno so komunisti izgubili tudi 27 od 58 sedežev pri pokrajinskih volitvah na Nizozemskem. Ste pravilne? Posebno pa naj velja ta poziv tukajšnjim predstavnikom onih velikih demokratičnih držav, ki prav za prav odgovarjajo, da se demokracijo in enakopravnost na tem zaupnem jim predelu Svobodnega tržaškega ozemlja tudi stvarno izvaja.

Za vse dalekovidne in pošteno je to edina pot, ki vodi do trajnih rešitev. Kratkovidni in zaslepljeni pa bodo nedvomno naknadno otipljivo spoznali njeno upravičenost in zato naj se nihče ne plaši njihovega morebitnega sebičnega krika in vika. * * *

vilo njihovih glasov je padlo od 11,4 odst. v letu 1946 na 6,7 odst. Stevilo izvodov komunističnega lista »De Waarheid« pa je padlo od 400.000 leta 1945 na letošnjih 100 tisoč.

Pri občinskih volitvah na sovjetskem področju v Avstraliji so komunisti dobili samo 5 odst. glasov. Izmed 11 komunističnih županov jih je 10 izgubilo sedež. Prvega maja se je 100.000 ljudi udeležilo protikomunistične demonstracije na Dunaju. Pri volitvah v Burgenlandu novembra meseca pa so komunisti izgubili kar 206 od 247 sedežev v občinskih svetih, izgubili so vseh 13 županov in dobili so samo 3 odstotke glasov.

Ugibanja o razvoju na Koreji

Cuden je razvoj vojnih dogodkov na Koreji. Od najavljenega novega masovnega navala Kitajcev na zavezniške obrambne položaje pred vratmi Južne Koreje ni nič! Za to so čete OZN s posredničnimi izvidniškimi predori zopet zasedle mesti Osan in Suwon, s čimer so se na zahodnem bojišču približale prestolnici Seulu kar na 32 km. Vendar je težišče pozicijskih bojev v sredini polotoka pri Wonjuju, kjer so morali zaveznički na srditih borbah zapustiti Wonju, ki je sedaj docela porušen, in se umakniti na gorske prelaze južno od mesta, da branijo ključne dohode do mostišča pri Fusanu.

Glede korejske vojne so mnenja v OZN deljena. Prva struja zastopa umik s Koreje z nadaljevanjem vojne do končne zmage z bombardiranjem in pomorskim nastopi; druga struja zagovarja ohranitev mostišča pri Fusanu, da obrani OZN v rokah primeren položaj za trenutek pogajanj; tretja struja pa zagovarja odločen odpor in pošiljanje po potrebi novih čet na bojišče, da veže čimveč Kitajcev in sovjetskega orožja, da se na ta način prepreči druge komunistične pohode po Evropi in Aziji. * * *

V Belgiji so komunisti pri volitvah za poslansko zbornico in senat dobili sedem poslancev in tri senatorje, kar pomeni, da so izgubili pet poslancev in dva senatorja, ali skoro polovico prejšnjega stanja.

Občinske volitve na Svedskem so zabeležile padec komunistov od 6,3 odst. v letu 1948 na 5 odst., zaradi česar komunistična stranka nima v občinskih odborih nobenega zastopstva več.

Tudi na Westwalskem so komunisti dobili pri volitvah junija mesca samo 12 sedežev, medtem ko so jih prej imeli 28.

Pri volitvah v Hessenu, prav tako v Zahodni Nemčiji, so dobili komunisti 4 odst. vseh glasov, medtem ko so jih leta 1949 imeli 6,7 odst. V Wuerttembergu-Badenu so dobili 4,9 odst. glasov, a leta 1949 so pa imeli 4,1 odst. glasov. Kljub komunističnemu odločnemu bojkotiranju za volitve v zahodnem Berlinu pa je pri teh najznačilnejših nemških volitvah glasovalo kar 90,4 odst. volivcev, medtem ko jih je leta 1948 glasovalo 86,2 odst. Volivci so seveda pokazali tudi tu odločno protikomunistično stališče.

Neuspehi niso ostali omejeni na Evropo. Pri volitvah na Japonskem za 132 sedežev gornje zbornice sta bila izvoljena samo dva komunisti, tako da šteje celo komunistično predstavništvo samo 4 komuniste. Stevilo komunističnih glasov je padlo na polovico.

Ce bi nam prostor dopuščal, bi lahko našli še mnoge druge neuspehe, ki so jih komunisti doživljali v delavskih organizacijah, v stavkovnem gibanju, ki so ga skušali izkoristiti za svoje politične namene, itd. Toda kaj nam povedo vse te številke?

Kažejo nam, da so posebno narodi v neposredni bližini komunističnega raja tudi v preteklem letu vedno bolj spoznavali vso laž komunističnih obljub in da dajejo temu svojemu spoznanju vedno močnejši in stvarnejši izraz. Obenem nam podani razvoj jasno dokazuje, da je komunizem povsod tam, kjer vlada svoboda, obsojen na propast.

SPORAZUM O OPCIJAH

Tretji važni dogovor, ki je bil dne 23. decembra 1950 podpisan v Rimu med Italijo in Jugoslavijo, ureja vprašanja opcij. O dogovoru, ki se tičejo vojnih odškodnin in plačila imovine italijanskih državljanov v Jugoslaviji, pa smo itak že poročali v prejšnji številki.

Dogovor o opcijah ima 8 členov in dopolnjuje ga posebno pismo, ki sta si ga izmenjala minister Iveković in grof Sforza.

V 1. členu določata podpisani vladi, da bodo vsi oni italijanski državljani, ki so bili 10. junija 1949 v državni službi na ozemlju, ki je pripadlo Jugoslaviji, a niso na tem ozemlju rojeni, obdržali italijansko državljanstvo, tudi če niso optirali. Dovolj je, da so se odselili.

V 2. členu se jugoslovanska vlada obvezuje, da bo najkasneje v 90 dneh po uveljavitvi tega dogovora rešila vse opcijske izjave oseb, ki so zapustile njeno ozemlje.

V 3. členu se omogoča osebam, ki so zapustile jugoslovansko ozemlje, a niso še doslej optirale, da lahko podajo opcijsko izjavo v novem roku 90 dni od dneva uveljavitve tega dogovora. (Ker je dogovor stopil v veljavo z dnevom podpisa, trajal novi rok za opcije do 23. marca.) Jugoslavija bo te nove opcijske izjave rešila najkasneje v roku nadaljnih 90 dni.

V čl. 4 so določeni odgovarjajoči opcijski roki za osebe, ki niso še zapustile jugoslovanskega ozemlja. V Jugoslaviji znašajo ti roki 60 dni, in sicer od dneva objave odnosnih določil v jugoslovanskem uradnem listu.

V čl. 5 se jugoslovanska vlada obvezuje, da bo omogočila ponovno revizijo vseh tistih primerov, v katerih je odbila opcije oseb, ki so obdržale svoje prebivališče na njem ozemlju.

Rok za vložitev prošnje je 60 dni od dneva objave v jugoslovanskem uradnem listu. Rešitev bo sporočena prizadetemu najkasneje v nadaljnjih 60 dneh.

V čl. 5 se Jugoslavija obvezuje, da bo načeloma ugodila opcijskim izjavam oseb, ki so zapustile njeno ozemlje. Pri reviziji opcijskih oseb, ki so še ostale na njenem ozemlju, pa bo postopala širokogrudno, upoštevajoč načelo enakopravnosti, družinske razmere, kakor tudi posebne primere, ki bi jih italijanska vlada priporočila.

Čl. 7 določa, da smejo osebe, ki žele na osnovi čl. 20. mirovne pogodbe z Italijo prositi za jugoslovansko državljanstvo, a tega doslej še niso napravile, vložiti tozadevno prošnjo v roku 30 dni od dneva, ko bodo predmetna določila objavljena v italijanskem uradnem listu.

Čl. 8 dogovora pa govori o objavi tega dogovora in določa, da stopa dogovor v veljavo z dnevom podpisa. Obe vladi se obvezujeta, da bosta v roku 30 dni od podpisa dogovora v uradnih listih obeh držav objavili datum, od katerega je računati roke navedene v členih 4, 5, 7.

V pismu, ki ga je minister Iveković napisal grofu Sforzi, izjavlja v imenu jugoslovanske vlade, da je po njenem mišljenju skupno največ 200 takih primerov, v katerih bodo odbite opcije oseb, ki so zapustile jugoslovansko ozemlje. V tem številu so vštete tudi vse one opcije, ki so že bile doslej odbite in ki bodo ostale odbite tudi po reviziji, ki jo bo izvršila jugoslovanska vlada nad svojimi dosedanjimi odločitvami. Jugoslovanska vlada ne bo dokončno odbila nobene opci-

je, ne da bi dala italijanski vladi prilike, da sporoči razloge, ki priporočajo v posameznih primerih pozitivno rešitev. Ako bo opcija kljub temu odbita, bo jugoslovanska vlada priznala prizadeti osebi pravico, da zahteva v roku treh mesecev od dneva prejema rešitve, izbris iz jugoslovanskega državljanstva. Tej zahtevi bo vedno ugodeno, ako bo Italija pripravljena priznati dotični osebi italijansko državljanstvo. Poleg tega se Jugoslavija obvezuje, da bo plačala odškodnino za imetje, ki so ga zapustile v Jugoslaviji vse one osebe, pri katerih bi Italija kljub odbili opcije vztrajala na stališču, da bi opcija morala biti vendarle sprejeta.

Končno se v tretji točki tega pisma Jugoslavija obvezuje, da bo na italijansko zahtevo širokogrudno ponovno pregledala vse iste opcije, ki so bile po italijanskem mišljenju priznane osebam, katere ne izpolnjujejo pogojev, da bi lahko optirale za italijansko državljanstvo v smislu člena 19 mirovne pogodbe z Italijo. Vladi se bosta medsebojno posvetovali, katere že sprejete opcije bi bilo treba naknadno preklicati. Vendar se tudi s tem Italija nikakor ne obvezuje, da bo priznala italijansko državljanstvo osebam, ki po njenem mišljenju ne izpolnjujejo pogojev za opcije, ne glede na dejstvo, ali bi Jugoslavija njihovo opцією sprejela ali ne.

Pismo, ki sta ga izmenjala Iveković in Sforza, tvori za obe vladi obvezen sestavni del dogovora z dne 23. decembra 1950.

K tolmačenju tega dogovora, ki utegne biti v gotovih pogledih za begunce tudi zelo neugoden, se že povrnemo.

Kako so gospodarili?

Izvedeli smo, da uprava slovenske počitniške kolonije v Devini še ni izplačala okoli enega milijona lir, ki ga dolguje dobaviteljem živil iz Selsjana, Devina in Tržiča. Uprava kolonije dolguje n. pr. seljskemu peku Mirku Legiši nič manj kot 400.000 lir! Ostalo vsoto pa dolguje devinskemu trgovcu Bravinu, še drugemu devinskemu trgovcu in mesarju v Tržiču!

Ali se torej še kdo čudi, če smo se mi tako zavzemali za to, da bi upravo kolonije vodil slovenski strokovnjak?!

Ameriški kmetijski strokovnjaki v Trstu

V Trstu se je mudil Richard Allen, ameriški kmetijski strokovnjak, dodeljen ameriški veleposlaništvu v Beogradu. R. Allen je iz Trsta odpotoval na Reko, kjer bo nadziral razdeljevanje ameriške prehrabene pomoči Jugoslaviji.

Mr. Alexander zapuščta Trst

Trst je zapustil Mr. Robert Alexander, bivši šef oddelka za javna dela pri ZVU, ki je premeščen na Daljni vzhod.

Promet tržaške in reške luke

Lani je reška luka zabeležila nov rekord prometa. Celotni blagovni promet luke je v tem letu dosegel 2.382.700 ton nasproti 2.179.300 ton v prejšnjem letu, 1.659.400 ton v letu 1949 in 970.000 ton v letu 1947. V primeri s prejšnjim letom je bil lani promet za 9,4 odst. večji, v primeri z letom 1948, ko je reška luka že preseгла rekordni promet pod Italijo, pa za 43 odst.

V letu 1939 je znašal promet reške luke 952.000 ton in promet sušaške luke 568.000 ton, celotni promet reške in sušaške luke pa 1 milijon 520.000 ton. V primeri z letom 1939 je bil torej lani promet za 57 odst. večji. Kakor je znano, Reka pod Italijo nikoli ni dosegla prometa kakor v najboljših letih pred razpadom avstro-ogrske monarhije, zlasti v letu 1913. Lani pa je bil promet reške luke že za 13 odst. večji kakor leta 1913. (Slovenski poročevalec z dne 11. januarja.)

Da omogočimo pravilneje presojo dviga prometa v reški luki, navedemo, da je znašal višek prometa tržaške luke pod Avstrijo 3.500.000 ton. Trst je v preteklem letu ta višek že presegel.

Študijska štipendija

Zavezniška čitalnica objavlja, da razpisuje tvrdka Joseph Seagram iz Louisville, Kentucky (USA), študijsko štipendijo za teoretično-praktični izpopolnjevalni tečaj v tehniki destilacije in kvašenja ter v industrijski organizaciji, ki se bo začel 1. septembra 1951 in bo trajal približno devet mesecev.

Štipendija je določena za absolventa visoke šole, ki ima že praktična izkustva v fermentacijski industriji (kvas, proteini, penicilin, kvassna živila, industrijski alkoholi, škrobne kisline itd.). S tečajem je združeni tudi študij splošne kulture in civilizacije Amerike ter obisk raznih industrijskih naprav.

Izbrani kandidat bo prejel ves čas trajanja tečaja 52 dolarjev tedensko. Odposlanstvo Uprave za gospodarsko sodelovanje v Italiji pa bo krilo potne stroške iz Italije v Združene države in nazaj.

Neobhodni pogoj je dobro znanje angleškega jezika. Nadalnje informacije glede tečaja in glede potrebnih listin so na razpolago v Zavezniški čitalnici v ulici Trento 2, telefon 57-09. Prošnje je vložiti do 25. januarja 1951.

ZVU zaenkrat nasprotuje poviški plač obč. osebju

Področno predsedstvo je odobrilo predlog tržaškega občinskega odbora o enkratni dokladi 25.000 lir vsem občinskemu osebju na račun obljubljenega poviška. Zavezniška vojaška uprava je na odklonila svoj pristaneček, ker bi izdatek okoli 100 milijonov lir občutno obremenilo občinsko gospodarstvo. Povišek bo morda odobren komaj po izvršenem pregledu občinskega gospodarskega poslovanja, to se pravi proti koncu marca mesca.

Občni zbor Ustanove tržaškega velesejma

Dne 11. januarja je bil občni zbor Ustanove tržaškega velesejma. Cisti dobiček prvega poslovnega leta leta znaša 2.217.099 lir, od katerih bo 665.130 lir vrničenih podpisnikom ustanovnega posojila. Preračun za leto 1951 znaša 210.000.000 lir. Na občnem zboru so tudi sklenili, zgraditi vrsto novih razstavnih prostorov.

Javljajo, da je Jugoslavija že obljubila svojo udeležbo na letošnjem tržaškem velesejmu.

Od srede do srede

10. JANUARJA: Na sestanku britanske ustavne skupnosti v Londonu pripravljajo kompromisni predlog za prenehanje vojne na Koreji. — General Eisenhower je iz Belgije odletel na Holandsko. — V Ljubljani so ustanovili Slovensko izseljeniško matico pod predsedstvom pisatelja Toneta Seliškarija. — V Rimu je umrl znani ameriški pisatelj Sinclair Lewis. — Tudi francoski socialistični vojni minister Moch ostro nastopa proti neutralističnim pojavom v Franciji. — Cete OZN na Koreji so z uspešnim protinapadom prodrle zopet do Wonyuja.

11. JANUARJA: Komisija treh pri OZN je sestavila nov predlog za konec vojne na Koreji, na podlagi katerega naj bi konferenca ZDA, SZ, Anglije in LR Kitajske uredila vprašanja Daljnega vzhoda, Formoze in kitajskega predsedništva v OZN. — Predsednik italijanskega parlamenta Gronchi zahteva odstop zunanjega ministra Sforze, vojnega ministra Pacciardija in gospodarskega ministra Pelle; Saragat izjavlja, da v primeru vladne krize socialdemokratska stranka ne bo več sodelovala z demokrščani. — Ameriški republikanski zunanji politični strokovnjak Foster Dulles potuje na Japonsko, da načne razgovore o mirovni pogodbi med ZDA in Japonsko. — Kitajci izvijajo na srednjem korejskem bojišču močan pritisk na čete OZN. —

12. JANUARJA: Zaključno poročilo o zasedanju držav britanske skupnosti poudarja potrebo po nujni in zadovoljivi rešitvi vseh vprašanj na Daljnem vzhodu. — Sile OZN se pred Wonyujem silovito upirajo nasprotniku, ki jih skuša obkoliti. — Truman zahteva v svoji gospodarski poslanici 140 milijard dolarjev za vojaške potrebe v pridonjnih dveh letih; davki bodo zvišani za 8 milijard; proizvodnja jekla pa v prihodnjih štirih letih dvignjena za 120 milijonov ton; na koncu poslanice pravi Truman, da morajo ZDA napraviti uskršen napor za preprečitev vojne ali pa za zmago v morebitni vojni. — Italijanski zunanji minister Sforza zahteva odstop predsednika parlamenta Gronchija. — General Eisenhower je odpotoval na Norveško.

13. JANUARJA: OZN je z veliko večino glasov sprejela predlog komitije treh kot podlago za mirno rešitev korejskega vprašanja in drugih vprašanj Daljnega vzhoda; predlog bo sporočen kitajski vladi. — Na srednjem delu korejske fronte so se borbe zopet začele, ker so se verjetno kitajske čete že pripravile za nov odločni sunek proti jugu. — Eisenhower je dospel v London. — V Angliji in Franciji razsaja silovita epidemija influenze. — Zahodni odbor za surovine bo imel svoje poslovno središče v ZDA. — Angleški rudarji so zmanjšali svoj odpor glede vseljevanja italijanskih rudarjev.

14. JANUARJA: V japonski prestolnici Tokiu se posvetujejo z generalom Mac Arthurjem najvišji ameriški častniki; ni izključeno, da razpravljajo o možnosti izpriznitve Koreje. — Bajce je kitajska vlada pripravljena, da sprejme predlog treh OZN kot osnovo za pogajanja glede Koreje in Daljnega vzhoda, s čimer bi prišlo do vidnega izraza močno nesoglasje s SZ. — Cete OZN so izpraznile korejsko mesto Jongwol. — Zahodna nemška vlada pripravlja odgovor na predlog Vzhodne Nemčije glede državnega zedinjenja. — Italijanski komunisti pripravljajo velike demonstracije proti generalu Eisenhowerju, ki v kratkem obišče tudi Rim. — Tajnik italijanske demokratske stranke Gonella najavlja primerne ukrepe proti sabotevanju, ljubiteljem dvojne igre in kompromisarjem.

15. JANUARJA: Indijski zastopnik Benegal Rau in tajnik OZN se optimistično izjavljata glede možnosti, da pristane tudi kitajska vlada na pogajanja o koncu sovražnosti na Koreji. — Italijanska vlada gre s strogimi kaznimi proti demonstrantom, ki bi motili prihod generala Eisenhowerja v Rim. — V Nišu so obsodili na 5 do 25 let ječe skupino bolgarskih teroristov, ki so prišli v Jugoslavijo, da bi vršili vojnisko in sabotažno delovanje. — Zahodna Nemčija izključuje možnost pogajanj z Vzhodno Nemčijo glede državnega zedinjenja in vail na komuniste odgovornosti za sedanji položaj v Nemčiji.

16. JANUARJA: Bivši ameriški zunanji minister Byrnes zahteva, naj ZDA obozorijo tudi Spanijo in Jugoslavijo. — Tudi Kitajci so se začeli posluževati na Koreji letalskih napadov; odrgli so že par snapalna bomb. — Anglija kaže veliko zanimanje za Titove izjave o možnem sodelovanju z evropskimi socialističnimi gibanji. — Nemško sodišče je obsodilo na dosmrtno ječo vojno zločinko Ilse Koch. — Nemški vladni predsednik Adenauer je sprejel angleškega podtajnika za zunanje zadeve Daviesa.

Vesti s Tržaškega

Odličen uspeh naših pevcev v Švici

Po zamisli umetnice Marize Morel je bil od 6. do 10. januarja v Lozani prvi mednarodni natečaj, ki se ga je udeležilo 70 pevcev (23 sopranov, 13 lahkih sopranov, 12 baritonov, 9 basov, 8 tenorjev, 4 mezzosopranov in 1 kontralt) slovenske, nemške, italijanske, švicarske, francoske, grške, avstrijske, argentinske, brazilske, holandske, irske, švedske in severnoameriške narodnosti. Posebnost natečaja je bila v tem, da so morali tekmovalci pevci na odru, in sicer z masko.

Izločilnih nastopov v koncertni dvorani lozanske konservatorija se je udeležilo 62 pevcev (medtem je namreč osem pevcev odstopilo), in sicer 20 na dan. Pevce je spremljal na klavirju dirigent Gallo iz Milana. Sodni zbor so sestavili operni pevski izvedenci iz Pariza, Milana, Gstaada, Strasbourga, Stockholma, Stutgarda in Bourne.

Eдино 14 pevcev od 62 je prišlo v zaključno tekmovanje, ki je bilo dne 9. in 10. januarja v lozanskem opernem gledališču. Med temi 14 izbranci so bili vsi trije naši pevci iz Trsta: Ondina Otta, Dušan Pertot in Danilo Merlak, ki so naši glasbeni javnosti dobro poznani z radia in drugih koncertnih nastopov.

V teku zaključnega koncerta sta bila izločena še dva pevca, ker se nista ujemale z orkestrom, ki ga je vodil dirigent Cupolo z milanske Scale.

Da si moremo jasno predočiti težavno nalogo naših pevcev, vedimo, da je moral vsak tekmovalec navesti do 15. decembra, to je do zaključnega prijavnega dneva 6 samostojnih prizorov in arij, po možnosti v originalni izvedbi. Komisija je vsakemu pevcu določila spored šele tik pred nastopom!

Danilo Merlak je zapel arijo Don Basilia iz »Seviljskega brivca«, Ondina Otta arijo Nerine iz »Don Pasquala« in Dušan Pertot z Ondino Otto duet o češnjah iz »Prijetelja Fritzca«. Dušan Pertot in Danilo Merlak sta nastopila še v vlogi Kecalca in Janka iz »Prodane neveste« v slovenskem jeziku in z velikim uspehom zaključila mednarodno pevsko tekmovanje.

Težka je bila razsojevalna naloga komisije, ker so bile moči 12 tekmovalcev zelo izenačene. Razdeljenih je bilo pet enakih prvih nagrad samo sopranom, in med temi tudi naši Ondini Otti. Ostalih 7 pevcev, med njimi Dušan Pertot in Danilo Merlak, je prejelo častne diplome.

Za naše pevce se je takoj zanimalo več dirigentov z laskavimi ponudbami za angažmante.

Tenorju Dušanu Pertotu, basu Danilu Merlaku in prav posebno sopranistki Ondini Otti najtopleje častitamo k velikemu uspehu, ki so ga dosegli v Lozani, kjer so uveljavili izgrajenost naše pevске omike in lepoto naše besede.

Slovanski ples

Slovensko dobrodelno društvo v Trstu nas od časa do časa razveseli s svojimi dobro uspešnimi prireditvami, ki imajo razen dobrodelnega tudi narodni pomen. Počitniške kolonije, podpore osnovnošolski in srednješolski mladini, miklavževanja, silvestrovanja ter pomoč v stiski vsem, ki se nanj obračajo, to so bili dosedanja vidni izrazi njenega delovanja. V zadnjem času se nam je predstavilo tudi z veliko kulturno prireditvijo in z lepo uspešnim »Slovanskim plesom«. Na svojih prireditvah poveže v skupnost prav vse Slovence. S »Slovanskim plesom« je spet obudilo staro tržaško navado. Ples je v vsakem oziru najlepše uspel.

Prireditve je bila v četrtek, 11. januarja, v velikih in lepih prostorih tržaškega hotela »Excelsior« na morski obali. Tržačani so napolnili vse prostore do zadnjega kotička. Zavedali so se socialnega pomena prireditve. Bilo je prisotnih tudi precejšnje število zavezniških častnikov. Prišli so slovenski gostje iz Gorice, Vidma in celó iz Benetk. Ob veselem kramljanju in plesu so kaj naglo potekle prijetne ure zabave. Plesalci so prišli na svoj ra-

čun, saj so se lahko zavrteli po mili volji kar na dveh plesiščih in ob igranju dveh godb.

Zanimivost večera so povzdignile res lepe narodne noše, igranje kola ter nekaj lepih šlagerjev, ki jih je toplo zapela ena izmed plesalk. Bil je res lep večer!

Izvedeli smo, da se je na društveno vabilo odzvalo celó večje število obiskovalcev, kakor je bilo razposlanih vabil. Posebej moramo pohvaliti lepo navado mnogih naših zavednih Tržačanov, ki so na prejetu vabilo društva odgovorili s tem, da so poslali svoje denarne prispevke, čeprav se plesa niso udeležili. Upoštevali so in pravilno ocenili socialni namen prireditve in se temu primerno oddolžili. Res posnemanja vredno!

Zelimo, da bi Slovensko dobrodelno društvo nadaljevalo lepo tradicijo »Slovanskih plesov«, ki so od l. 1912 dalje s plesi Slovenskega pevskega društva in Trgovskega izobraževalnega društva, s Planinskim plesom, s Sokolsko maskerado in s Ciril-Metodovim plesom tvorili središče slovenskega družabnega izživljanja v Trstu pred prvo svetovno vojno.

Seja glavnega odbora SDZ

Glavni odbor Slovenske demokratske zveze za STO je na seji dne 14. t. m. sprejel sklepe o:

1. borbi za ohranitev Samostojnega tržaškega ozemlja,
2. ustanovitvi organizacije SDZ za mesto Trst in
3. nadaljevanju borbe za ustanovitev slovenske šolske uprave in rešitve ostalih odprtih vprašanj v slovenskem šolstvu.

Pravica do rezidence

Vsem onim, ki so na dan 1. novembra 1950 bivali že eno leto na našem ozemlju, svetujemo, naj takoj zaprosijo za pravico do rezidence na pristojnem občinskem uradu. Naj noben upravičenec ne zanemari tega našega priporočila!

Kasacija v Trstu

Državni pravdnik Vitanza se je ob svojem govoru ob priliki otvoritve sodnega leta v Trstu dotaknil tudi vprašanja kasacijskega sodišča in v Trstu še vedno veljavne italijanske zakonodaje.

Njegova opomba, da se Tržačanom, prav za prav tržaškim Italijanom ne more odreči pravica do kasacijskega sodnega postopka, je neumestna in vse prej ko pravno utemeljena. Gospod državni pravdnik Vitanza pozablja namreč, da je ZVU s svojim ukazom to zadevo že uredila, in sicer na trenutno najprimernejši način: pooblastila je posebni oddelek našega apelacijskega sodišča, da posluša kot kasacijsko sodišče. Tržačanom, torej tudi tržaškim Italijanom je s tem dana polna možnost, da se pri reševanju svojih pravnih zadev poslužujejo tudi v Trstu kasacijskega postopka.

Veljavna italijanska zakonodaja v Trstu pa še ne pomeni, da je v Trstu učinkujoča tudi italijanska vrhovnost! Naj gospod državni pravdnik Vitanza ne pozablja, da je avstrijska zakonodaja imela polno veljavo v Trstu tudi pod Italijo, in sicer vse do leta 1920!

Ker se je gospod državni pravdnik Vitanza dotaknil zopet hreščence strune o bivši italijanski vrhovnosti nad Trstom, si ga dovoljujemo vprašati, da-li morda ne dobiva tudi on od svoje vlade v Rimu posebno doklado »per missione all'estero«?

Slovenska demokratska zveza v Nabrežini
priredi v soboto, 27. januarja 1951 v kinodvorani

plesni venček

Začetek ob 20.30 uri - - - igra plesni orkester

V lastnem bufetu bomo točili izvrstno nabrežinsko kapljico in preskrbljeno bo tudi za dober prigrizek.

Priporočamo se za obilno udeležbo

Slov. narodno gledališče

Slovensko narodno gledališče je dalo kar tri zaporedne predstave v »Auditoriumu«. V soboto je vprizorilo Finžgarjeve »Razvaline življenja«, v nedeljo popoldne »Rdečo kapico« in v nedeljo zvečer »Primorske zdrahe«.

Vse tri predstave so bile dobro obiskane. »Primorske zdrahe« so spravile v dobro razpoloženje poslušalstvo, »Razvaline življenja« so pa čustveno povleklo občinstvo za seboj.

Dan za dnem imamo dokaze, kako nam je potrebna stalna gledališka dvorana, kakor sploh tudi drugi društveni prostori, da bi se mogli pod lastno streho shajati in družabno ter prosvetno izživljati! Upajmo, da nekega lepega dne pridemo tudi do tega!

Gradbeni načrti

Na področnem predsedstvu so napravili vrsto novih gradbenih načrtov. Med drugim bodo zgradili 40 stanovanj v Stivanu pri Devinu in nekaj barak za begunce v Sv. Križu pri Trstu.

V načrtu je tudi gradnja novega nebotičnika nasproti palače ZVU v Trstu.

Priveditveni odbor Slovenske demokratske zveze v Trstu
vabi našo javnost na

PUSTNO RAJANJE

ki bo v torek 6. februarja 1951 od 20.30 dalje v društvenih prostorih v ulici Machiavelli 22-II.

Isto, samo nekoliko drugače

Koliko smemo zaupati italijanski svečani besedi ali dobi volji italijanskega postopka, je oceniti najbolje po izjavah Italijanov samih. Ob oni znameniti otvoritvi novega poslopja tržaškega vseučilišča, ko so visokošolci držali v izvestni razdalji, ker je rektor smatral za umestnejše, da zbere okrog sebe čim večje število policije, je rekel minister Gonella, da se tržaško vprašanje mora rešiti edino po zakoniti poti, in to je v revizijo obstoječe mirovne pogodbe. Mirovna pogodba o Trstu je torej obstojala in obstoja po Gonellini izjavi tudi danes. Ako bi Trst moral pripasti Italiji, bi se ji moral šele vrniti! To je torej pomenilo, da je bila opuščena zloglasna Cammaratina teza o nadaljevanju in daljnjem trajanju italijanske vrhovnosti. Se jasneje se je v tem pravcu izrekel podtajnik za notranje zadeve Andreotti. Tudi zanj bi Trst moral biti vrnjen, in to vrnitev so zahtevali, želeli in v raznih otenkih predvidevali, vendar pa je šlo vedno le za... povrnitev.

Sedaj pa izgleda, da pričena Italijani z novo ofenzivo. Zopet prehajajo na Cammaratino tezo o neprekinjenem nadaljevanju italijanske vrhovnosti. V kolikšni meri pa je ta teza znak moralne bede današnje pa menda tudi prejšnje italijanske miselnosti, v koliko je ta teza spricevalo moralne nizkosti in nesramnega cinizma, na to smo opozorili že ob raznih prilikah. Ali, ako je bilo treba še dokazov, da so vse italijanske uslužnosti gola laž in prevara, da izrek «timeo Danaos» v polni meri velja za današnje Italijane, ker oni samo preže na priliko, da bi nekaznovano prezgledali svoje obveze, to današnje njihovo zadržanje vse to dokazuje in izpričuje.

Vendar pa to ni svojško le za naše domače Italijane, in le posidica moralne zastrupljenosti enostranskega nacionalizma, ampak obča značilnost italijanske miselnosti, je neiskrenost in zavratnost ljudi, ki v vsakem zakonu vidijo način, da bi ga izigrali, ki s svojo besedno igro in z namerno uporabo neodrejenih izrazov poskušajo prevarati ljudi s tem, da se na videz delajo prijazne in celo prisrčne, da ne omenjamo italijanskih gobezdačev najnižjega kalibra. Italijani iz Italije sicer neprestano karajo in oplaminjajo tržaške, da morajo voditi računa o prilikah, v katerih danes živi Trst, in o okolnostih, v katerih se nahaja. V bistvu pa tudi oni niso nič drugačni. Teza rektorja Cammarate, ki je po poreklu iz Burbonske Italije, se bistveno ne razlikuje od političnega rezoniranja kakega Caraffe. Sedaj nas pa s Cammaratino tezo ne osrečuje nihče drugi kot sam državni pravdnik Vitanza.

Da se tržaško sodišče vmešava v politiko, to ni prvi primer. Njegova bahata in neoprezna izjava, da je slovenski jezik na Tržaškem svobodnem ozemlju tuj jezik, to dovolj dokazuje. Vendar pa to ni prvi primer, da tržaško sodišče kar na lahko roko sprejema politično hipotezo in da takim političnim hipotezam prilagoduje svoje sklepe. Italija nam posoja svoje pravne. Kakšni pravniki so to, vidimo po njihovem zadržanju odnosno stališču, ki ga zavzemajo. Vsekakor oni niso verni predstavniki nekega višjega moralnega činitelja, niso predstavniki in nasledniki one Temide, ki jo prikazujejo povezanji oči, ker ne sme gledati na bližnjega ali daljnega, ampak mora neizprosno uveljavljati vrhovna prav-

na načela, »fiat justitia, pereat mundus«.

Ne, ni nevarnosti, da bi se kaj takega moglo zgoditi v Trstu. Medtem ko drugod sodnik, uveljavljajoč doslovno zakone celo uniči tudi koristi mladoletnikov in nezadržancev, se v Trstu, sodeč po teh primerih, glavna skrb sodstva izraža v izigravanju sodnih predpisov. Mirovna pogodba se ne uveljavlja morda zaradi tega, ker bi njeno uveljavljanje bilo nemogoče, ampak se ne uveljavlja zato, ker je netržaškimi samovoljniki pravne fakultete in tržaškega sodstva glavna skrb njeno izigravanje.

Ta popolna nezanesljivost italijanskih izjav in obljub, ta prilagoditev italijanske politike zakonom o paralelogramu sile, to stalno izsiljevanje Američanov, katerim na oko in videz izjavljajo najpristnejše prijateljstvo, v resnici se pa navzlic vsem Marshallovim in ERPovim blagom pripravljajo na to, da jih na najsrčnejši način puste na cedilu, ta naravnost zgodovinska nehvaležnost italijanskega svetega egoizma priha tako zgovorno od izraza v izjavah importiranih italijanskih pravnikov. Tukaj pri nas kakor v južnem Tirolu. Razlika je le v tem, da je v južnem Tirolu odpor proti takim vsiljenjem čvrsto organiziran in da se nepovabljeno vsiljenjem pokazujejo vrata.

Ali kakršen koli je že položaj pri nas, mi moremo in moramo Italijane držati za besedo tudi tam in tedaj, kadar se po vsej priliki nahajajo v zmoti.

Od njih se sliši, da imajo na koncu koncev tudi Tržačani pravico, da sami brez tujih vplivov odločijo o svoji usodi. Popolnoma v redu. Ali ne pozabimo, da so bile volitve 12. junija 1949 prirejane kot plebiscit in da je ta plebiscit kljub vsem dodatkom in izbrisom, kljub priznavanju in odrekanju tržaške pripadnosti in rezidence ter teh dodatkov in izbrisov, ki so jih Italijani in njihova uprava vršili na izključno škodo Slovencev, prizadeval deset in deset tisoč volilnih upravičencev, vendar pa le z rezultatom, da je komaj 60 odst. od pripuščenih volivcev področja A glasovalo za Italijo. Kaj pa bi bilo, če bi se te volitve organizirale pošteno, če bi bili vsi rojeni Tržačani brez razlike narodnosti pripuščeni h glasovanju in da se volilni seznam niso »izpopolnjevali« s katerimi koli prišleki? In četudi postavimo, da bi mesto Trst iz katerih koli razlogov dalo nedvomno večino za priključitev k Italiji, ali bi to pomenilo, da so tudi okoliške občine, v katerih si Italijani niti svojih kandidatnih list niso upali postaviti, pristale na priključitev? Ako Tržačani italijanske narodnosti zase mimo mirovne pogodbe in potem ko je ista bila ratificirana, zakaj htevali pravico samoodločbe, zakaj

bi te pravice ne priznali tudi nam? Toda v tem primeru naj vsak nepristranski in uviden človek na geografski karti ugotovi, kateri del svobodnega tržaškega področja A bi pripadel nam in kateri Italijanom.

Mirovna pogodba je dodelila enakopravnost Italijanom in nam. A to pomeni, da iste pravice, ki si jih Italijani prisvajajo na svojem področju, imamo pravico zahtevati tudi mi na našem, in te so uradni jezik, šolsko samoupravo in gospodarsko neodvisnost.

Italijani hočejo gospodariti, ali to morejo samo na svojem, ne pa na našem! Oni si lastijo mesta. In če prebivalstvo to res hoče, in to domače, ne pa doseljenci, bi mogli imeti tudi prav. Vendar pa mi Italije nečemo, mi je ne potrebujemo in jo nikdar ne bomo potrebovali, ker jo poznamo, in sicer doslej poznamo le kot sistematično verolomilko. Pa tudi tedaj, ako bi Italija bila drugačna kot pa je, bi za nas ostala tuja oblast, škodljiva za nas na kulturnem, škodljiva za celotno področje v gospodarskem pogledu. Italija bi za Trst pomenila mrtvašnico. Onega pa, kar bi Trst pomenil za Italijo, ni treba opisovati...

Za to naj govore grobovi v Sredpolju kot priča nacionalističnega besnenja, govore naj one milijarde, ki jih goltajo nepozvani paraziti, govore naj oni brezposelni, ki dajejo mestu tako težko obeležje. Zama se hvalijo italijanski doseljenci in samozvani branilci Trsta, da so dobro razpoloženi do nas. Mi ne potrebujemo simpatij in naklonenosti, mi potrebujemo svobodo, da sami odločamo o svoji usodi.

Če partijec nima sreče...

Tovariš Riko se je pred openskim tramvajem spomnil, da bi moral še nekaj reči tovarišici Marini. Stopil je v bližnji bar. Sestkrat je zastoj vrtil telefonsko kolesce z debelim kazalcem, kateremu so ameriški makaroni povzročili debelo otekline. Stalno mu je na obilni uhelj brnel glas, da je aparat zasaden. No sedmice se je končno le odpravila telefonska svoboda in na uho mu je udaril ženski glas s privzokom mutiranja.

»Ali si ti tovarišica?« je vprašal tovariš Riko.

»Seveda sem jaz, se je oglasilo iz slušalke. «Kaj je spet? Dela imam čez glavo!«

»Vzemi svinčnik in papir ter piši!« je z nekdanjim partizanskim naglasom zabundal tovariš Riko.

»Razumem, sem pripravljena!«

»Pazi, numero aden: Titovci so odpustili iz službe 51 svojih kolaboratorjev. To je njihova največja taktika, da bi jih kot sporkornike vrinili v naše vrste. Livijo naj takoj ugotovi njihova imena in mi drevi sporoči, kako je izvršil direktivo. Obenem naj bo to rešen opomin za ves naš kolektiv, ki je na plačilnem spisku! Kdor ne doše norme in priganjstvu za dobrovedje 21. januarja, se bo brez pardona pridružil brezposelnim titovcem. Direktivo je takoj sporočiti vsem celicam, si razumela?«

»Razumela!«

»Numero dva. V „Il Traffico“ piše, da je S. A. Finanziaria per i Traffici Internazionali, Via Geppa 9 dobila nov upravni odbor: predsednik: Enrico Casò (Italijan), tajnik Angel Kupanja. Upravni člani: Mario Manzoni, Ivan Pfeifer, dr. Friderik Silbar in ing. Josip Sturl. — Vidis, Marinka, pa so nas spet potokili s fratelanco. Ne vem spet kakaj Justo odlaša in ne postavi na

oder fratelančnega dvojezičnega „Hlapca Jerneja“. Pošlji mu takoj direktivo! Pri tem mu zasovoti, da je njegova hišna posest skoraj zagubrana. Ali si razumela?«

»Razumela!«

»Numero tri. Na Gasperinijev poziv v „Deluo od 6. januarja, ki prepričevalno in udarniško ugotavlja, da v Trstu kmalu ne bo več kvalificiranih delavcev pod novimi križarji „zahodne“ kulture, so v gostilni „pri Mielki“ govorili neki socialno nezavedni provokatorji, da kvalificirani delavci ne več, ker so vsi avanzirali za gosposke uradnike pri KPI. Trojka št. 17 naj takoj ugotovi obrekovalce! Ali si razumela?«

»Razumela!«

»Numero štiri. Reakcija v taver-ni kritizira, da so v izvršilni komite goriške federacije KPI izvolili od 11 članov eno samo Slovenko, Lino — Rijavec — Miro. Zakaj „Deluo ne pojasni, da so tudi Simsig, Batti in Blasutti bili nekdanji Slovenci? Takoj stvar urediti. Ali si razumela?«

»Razumela!«

»Numero pet. Na Opčinah je sinoči zopet razgrajal „pri Francki“ Pepo R. in gobezdal, da Mario Koeman veže otrobe pri „Deluo. Pepo je posebno nevaren, ker je bil v Rusiji, na Ogrskem in na Češkem. Kričal je, da je Tito najzornejši učenec Stalina in da je komunistem vse ena pašta, pa naj piše, da je skuhana v Rusiji ali v Jugoslaviji. Koemana, tako je dejal, je pred Titovim komunistom strah, ker prav ta tu na našem pragu dokazuje, kam bi nas rad pripeljal: v popolno suženjstvo, v največji teror, v stradanje in beračijo. Titovci, je kričal, niso komunizma izdali, pač pa so ga razkrili in to Koemanu ne gre v račun. Jaz, je še

rekel, bi vso to komunistično gosposdo poslal za nekaj mescev v Sibirijo; zakaj Svetozar Novak ne gre na lice mesta pogledat, kako je po 33 letih začelo sovjetsko ljudstvo na „plemenitejšo ofenzivo zgodovine“? Kjer je prostora za 15 milijonov, bo tudi še zanj lonček „plemenitejša“ čorbje. Pepo in taki, ki so dezertirali, so hušji in nevarnejši od titovcev, to povej tov. Koemanu! Taktiko je treba takoj spremeniti! Najboljši dokaz je „El Campesino“, saj veš, kako škoda je napravil naši stvari v Parizu. O tem obvesti takoj poveljstvo N.K. V.D., sekcija Pikelje. Si razumela?«

»Seveda, se je oglasil lakonični glas, vsaj sem tako srečala!«

»Kako srečna? Marinka, še vedno nisi na liniji, pravi partijec ne more biti srečen, dokler vlada reakcija in dokler so tu ameriški imperialisti. Marinka, to je črna pika, ki je zaenkrat mogoče še ne bom pritisnil na tvojo karakteristiko, ampak pazi!«

»Seveda sem neznansko srečna, da se ne imenujem Marinka in da nisem aktivistka KPI. Moje ime je Nada in vi, dragi gospod Riko, ste napačno zvezani!«

»Hudič!« je debelo pljunil tovarš Riko, ko je z vso jezo potiskal slušalko na aparat. »Saj sem rekel, partijec nima sreče!«

PUST V ISTRI

Ze za svečnico se zberejo fantje, da se pomenijo, kako bodo »škoro-matili«. Sevé, že vnaprej tudi pi-jejo na račun pusta ali, kot pravijo, »zapijejo pust«. Izberejo si dva kolovodja. Eden je vodja plesa, drugi pa vodja pustnih sem (»škoro-matove«).

Zaobljubijo se za v družbo in nihče ne sme potem odstopiti. 3 do 4 dni pred pustom grede po domači vasi in sosednjih vaseh pobirat klobase, jajca, vino, žganje. Pobirajo le »poberinje«. Navadno sta dva. Eden je oblečen po vsakdanje. Le koš nosi na rami. Drugi pa je oblečen v narobe obrnjen kožuh z zvonci. Nosi tudi bele hlače z rdečimi trakovi, klobuk ima okrašen s papirnati rožami in trakovi. Pobirata, kar jima ljudje dajo. Kar ne bo za rabo, pozneje prodajo.

Sledijo jima šeme (»škoro-matije«), ki pa ne pobirajo darov, le tu pa tam kaj popljuje ali pojedó. »Škoro-matije« samo fantje. Oblečeni so v belo žensko obleko, obraz imajo pa pokrit s pajčolanom. Tako imenovani »škoptija« so oblečeni v črno povoselno platno. Na glavi imajo roseto, ki je okrašeno s kokosnimi peresi, v rokah nosijo velike lesene klešče, s katerimi strašno ropotajo. Te šeme so najhujše. Vse se jih boji. Vendar se le po dva tako oblečeta.

Najbolj zanimiv je »medveda«. Fant si narobe obrne kožuh in nadenje kožuhaste hlače. To je »medveda«. Njegov »gospodare« pa tibi v dolgi suknji in s širokim klobukom na glavi. Ne manjka tudi dim-

nikarja, telefonista, cigank s torbo pepela, itd.

Vsi imajo očrjene roke in bi najraje vse olisali. Samo šeme v belih oblekah nimajo črnih rok. V vsaki vasi zaidejo v gostilno. Stržške si plačajo iz izkupička, ki ga bo vrgel ples. Ples imajo dvakrat: na pustno nedeljo in na pustni torek. Na pustni torek se začne ob 9. uri zvečer slovesna večerja, ki traja do 10. ure. Povabijo tudi dekleta. Potem se ples nadaljuje.

Pusta sežejo na pepelnico izven vasi, ponekod tudi v vasi. Dolg spreved in jok pri pogrebu.

V nekaterih krajih severne slovenske Istre (že blizu Trsta) je navada, da se kak fant in punca oblečeta v »hrvatsko« istrsko narodno nošo, medtem ko se za praznik sv. Petra mladina obleče v slovensko istrsko narodno nošo. Ker namreč šemi (fant in dekle) pobirata po vasi jajca, mast in žganje, morata vzbujati pozornost in z nošo in govorjenjem mečiti srce gospodin, da rajši kaj darov odrinejo. Domača slovenska narodna noša je preveč svečana, da bi jo smeli zlorabljati v take prošaške namene. Zato mora obleka biti — tuja, to se pravi »hrvatska«. Tako našarjena fant in dekle, »čiče« in »čička«, gresta na lov darov tudi v sosednje vasi. Doma ju mladina komaj čaka, da se vrmeta s »poberoma«, da si navrho jajc. Če se pa »čiče« in »čička« vrmeta nazaj »matrkana« (presta in napita), jima vzamejo, kar jima je še ostalo, in ju vržejo kam na gnojišče.

STARI TRST IN KRAS

Slovenci so od davnih dni živeli s Trstom. Ne samo, da so v velikem številu bivali v njem in ob njem, marveč so Trstu posredovali prekmurjo življenjskih potrebščin, kakor so jih tudi zase v njem kupovali. Mnogo trgovin je sploh bilo v slovenskih rokah, kot jih je še danes mnogo z docela slovenskimi imeni, čeprav marsikak tak trgovec rajši klepeče v italijansčini.

Da si ustvarimo sliko o nekdanjem Trstu in Krasu ter ljudskem nekatera zanimiva dejstva! Leta 1717 je v Trstu bilo 6500 duš. Čez 80 let, t. j. leta 1797, ko je dne 29. aprila Napoleon stopil na tržaška tla in prenočil v Brigodovi hiši v ulici Pozzo del Mare, je pa Trst štel skoraj 24.000 duš.

Iz Trsta na Kras je tedaj vodila samo ena, Stara openska cesta. Kljub svojemu precejšnjemu številu mestnega prebivalstva pa je Trst vsaj v ljudskem življenju bil še zelo konservativen. V gostilnah so ob petkih postregli samo z ribami in nemesnimi jedmi. Edino tuje ali drugoverce je na izrecno željo dobil meso, a je moral sestri vstran v posebno sobo ali k posebnim mizi. To je bilo zlasti važno v adventnem in postnem času, ko je vsepovsod, po deželi in v mestu, vladal strog post.

Nekdanji Trst ponoči ni bil razsvetljen. Šele leta 1769 so uvedli nočne oljnat svetilke. Te vrste lučke so bile v navadi do leta 1847.

Kljub že upeljani nočni razsvetljavi pa so gostilne in kavarne ponoči morale biti zaprte. Poseben zvon je namreč vsak večer ob določenem času dajal znamenje, da morajo gostilne zapreti in vsi oditi

spat. Le nočne straže in brleče oljnat svetilke so ostale po ulicah.

Slovensko zaledje v okolici in na Krasu je seveda prav tako živo mirno življenje. Vsaka večja vas je imela cerkev, ki še danes stoji. Cerkev je bila najvišja zgradba v vasi in okolju. Bila je kamenita in s kamenito streho pokrita. Kamenite strehe so sčasoma prekrili z opeko. Vaške hiše so pa pred dobri 200 leti še vse bile krite s slamo. Šele proti koncu 18. stoletja so jih začeli prekrivati s skrilami. Dimniki so bili kameniti. Na vrhu so imeli in še imajo kameniti križec. Nad vsako kamenito streho je bil križ, Bog. Najlepši dimniki so oni s tako imenovanim plaščem. V notranjosti hramov je bilo snažno. Tako v kuhinji, ki se ji na Krasu pravi hiša, tako v prtilnici izbi, ki ima ime kamba, kot v sobi v prvem nadstropju, ki so ji rekali in še rekajo pod. Po stenah so visele svete slike. Razen verskih slik je komaj kje bila kaka druga podoba. Svete slike so bile ali na papirju ali na platnu ali na steklu. Zaedne so dalj časa, zlasti obe vojni skoraj docela pobrali.

Tudi hišno okolje je nosilo znake božjega. Ko so sredi 18. stoletja začeli zidati vodnjake s šapami, so tudi vanje vrezali verske znake, kot I.H.S. ali križ ali podobo Marije. Celo svetopisemske dogodbe so večkrat zapisali, kot je n.p.r. v Tislarjevi šapi v Avberju zapisano: »Kadar je bil Jezus 12 let star, sta Maria in Joshef gori šla v Jerusalema.«

Tudi okrog vasi, zlasti na križpotih, je bilo več svetih znamenj, kapelic in pilov. V pilu je bilo razpelo ali sveta podoba.

Pri slovenski časti

Ze po nekaj korakih je Štefan uzrl pred dravskim mostom visokega nemškega vojaka s čelado in z nasajenim bajonetom. Spreletelo ga je po vsem životu. Hudičev nacist! Morda je celo eden tistih, ki so ubili Brencičevega Miha! Naj ga vrag! Ali naj mar Štefan zares tvega v bližino? S seboj nima drugega izkazila kot akademsko legitimacijo in indeks s slovenske univerze kralja Aleksandra. Prokletu, slabo izkazilo in priporočilo! Ne, ne pojde Štefan kar tako nacistom pod nos! Prej se hoče preveriti, ali straža pešce ustavlja, jih legitimira ali ne. Morda pa vojak straži samo most! Kdo ve? Vsekakor bo Štefan toliko postal in počakal, da pride kdo od kod in pred njim zaretata na most...

Dokaj vznemirjen je Štefan potegnil iz žepa nemški časopis, ga razgrnil in stopil z njim pod električno svetilko sredi ulice. Prišel je na videz brati, da bi ne vzbudil suma, čemu neki se je nenadoma ustavljal. Pa ni prebral niti ene besede, le z očmi je spodočki škilil in oprezoval na levo in desno in še nazaj se je zdaj pa zdaj plaho okrenil in spet boječe ozrl naprej proti mostu, kjer se je kakih 300 metrov od njega sprhajal nevarni nacist z nasajenim bajonetom. Štefanu so se ti trenutki čakanja zdeli cela večnost.

Končno je le iz stranske ulice, tam po cesti, ki vodi od valjčnega mlina na Studenčnici ter iz Hajdoš in Skorbe, prikrevsal nekoliko vinjen starejši

moški. Majal se je sem in tja in si hripavo pel v nemščini en sam reven stavek:

»Auf einer grünen Wiese steht ein Krokodil, juju, ein Krokodil...«

(Na zelenem travniku stoji pa krokodil, juju, krokodil...)

Štefanu je bilo nerodno, da se je pijanec zibal naravnost proti njemu. Previdno in molče se mu je umaknil. Vinjeni moški z lovsko brado pa je dvignil roko in zavreščal hripavo:

»Heil Hitler! Weis du, wer Hitler ist? Ein Held, Held! Hitler und ich, wir zwei haben Untersteiermark befreit!« In vinjeni človek v ozkih škornjih in črnih jahalnih hlačah se je istočasno še ponosno potrkal na velik pozlačen kljukasti križec na uniformiranem suknjiču. »Nur Hitler und ich, wir zwei, mein lieber, haben Untersteiermark befreit! Und was bist du? Nicht einen halben Pfennig wert, ein windischer Hund!«

Štefanu je prijemale, da bi vinjenemu izdajalcu, ki se je vzporejal z »junakom« Hitlerjem, s katerim da je družno osvobodil Štajersko, pripeljal za žaljivo prav krepi okoli ušes, vendar si zaradi vojaka v bližini ne ni upal. Premagal se je in pomolčal. Toda nesramneža je le dokaj čvrsto odrinil naprej. A domišljavi popotnik se še ni dal odgnati. Stisnil je pest in jo dvignil ter Štefanu v nemščini pretil:

»Boš že videl, kdo sva Hitler in jaz! Boš že videl, kaj midva zmoreva! Štajerska bo komaj dlaka v hudičevem repu! Boš ti, krotka, že videl, kdo sva Hitler in jaz!«

Štefan se je nevoljen in razkačen obrnil in od-

stranil nekaj deset metrov nazaj. Če bi bila sama, bi mu že iztepel Hitlerja. »Zasluzni« nacist je potem le odmotovilil proti mostu. Pred stražarjem je dvignil kar obe roki in začel noro vzklikati in lajati:

»Sieg, heil, Sieg, heil, Sieg, heil! Hitler und ich, wir zwei, wir zwei, wir zwei!« Stražar je molče odločno mahnil z roko in pokazal pešču na most, naj gre svojo pot. Vinjenec pa je tudi po mostu pel:

»Auf einer grünen Wiese steht ein Krokodil, juju, ein Krokodil...«

Štefan ni vedel, kaj bi storil. Da je stražar pijancu brez vsakega ustavljanja velj naprej, je povsem umljivo. Kdo pa se bo ukvarjal z norcem. Toda njega treznega, mirnega popotnika pa utegne ustaviti. Morda bo zahteval celo legitimacijo! Oni zlomek je imel na suknjiču kljukasti križec in to je bilo še več kot vsaka izkaznica! Štefan bi si ga za ves svet, tudi če bil stokrat zlat, ne pripel! Te sramote že ne! Tudi za prevaro ne! Kako pa naj pojde čez? Kaj pa z razgrnjenim nemškim časopisom? Dobra misel, se je zdela Štefanu. Zares, z razgrnjenim nemškim časopisom pojde.

In zares je Štefan poskusil srečo. Kot da se ne more odtrgati od branja, je z razgrnjenim časopisom lezel proti stražarju, dolginu v širokih nizkih škornjih, ki je z nasajenim bajonetom grozil, da prebode celo v nebo. Štefan si je nervozno grizel ustnice, češ kako neki se bo iztekla ta tvegana reč. Čim se je približal stražarju, je ta nenadoma vzkliknil:

»Jungla, gibts drin was neues?« Štefanovo branje spotoma je torej tudi njemu vzbudilo radovednost, če je v časopisu kaj novega.

(Se nadaljuje)

Vesti z Goriškega

O zaščiti Slovencev v Italiji

Zadnje čase se zopet šepeta po Gorici o nekem zakonskem ukrepu, ki ga misli izdati vlada v Rimu za zaščito pravic Slovencev v Italiji. Mi vemo samo to, da pošiljamo v Rim zahtevo za zaščito in da jih bomo še nadalje pošiljali, dokler se naše pravice ne uveljavijo in dejanski zaščiti. K stvari moremo pripomniti in dodati le kratko izjavo nekaterih poslancev, ki se glasijo: »Vlada pripravila zakon za zaščito Slovencev na Goriškem. To izjavo so ti poslanci dali pred par meseci in nas prav nič ne navdušuje, ker smo takih izjav slišali že nešteto od julija 1945 dalje, tudi prav od strani samega ministrskega predsednika Ge Gasperija in drugih vladnih zastopnikov. In vendar smo ostali z našimi toževnimi zahtevami tam, kjer smo bili ob začetku!

Morda so rimski vladni krogi našla vrh gori omenjeno vest v svet z namenom, da si ustvarijo ugodno ozračje pri pogajanjih z jugoslovansko vlado, ki že nekaj časa tečejo v Rimu in ki imajo za cilj razrešiti marsikatero zamotano zadevo. Vprašanje je le, ali so prišli zastopniki dveh držav po lastnem nagibu in iniciativi k diplomatski mizi ali pa jih je k temu prisilila tretja sila, ki nekaj velja in kaže v tem usodnem času, ko jo pač tako Rim kakor Beograd nujno potrebuje, da jima pomaga iz zagate sprico »susek«, ki jo prvi in drugi tako hudo občutita... Saj vemo, da ima tudi beseda »susek« širši pojem, ki se lahko imenuje tudi »gasivna rezistenca kmetov«, »kominformistična - komunistična nevarnost in strah«, itd.

Vse obljube, ki nam jih Rim vsili in nevarnosti siplje v svet, trajajo, dokler trajata sila in nevarnost, in sicer v skladu z znanim napolitanskim rekom: »Passata la festa, gabbato lo Santo.« (ko mine nevarnost, ne rabim več svetnikove pomoči).

Prav iz tega razloga ne verjamejo nobeni trditvi in nobenemu namigavanju o neki vladni komisiji, ki naj bi prišla v Gorico določiti kraje in meje za uvedbo dvojezičnosti. To trditve (z vprašanjem) je pretekli teden vrgel v javnost »Messaggero Veneto« z namenom, da bi motil razgovore v Rimu in prisilil še druge njegove zveste bratce, da protestirajo proti takemu vladnemu naklepu. Saj v Italiji sploh »ne obstoja nobena« vprašanje dvojezičnosti — trdi bedasto »Messaggero Veneto!« Priznava pa da smo Slovenci vztrajni pri svojih zahtevah in tudi vsi edini, ko gre za naše jezikovne pravice! Zakaj pa bi vsaj v tem oziru nekaj ne bili? Ali je to zločin? Nikakor ne, saj tudi De Gasperi sam poziva svoje komuniste italijanskega porekla, naj bodo zvesti branilci narodnih koristi!

Smeši se pa vedno »Messaggero Veneto«, ko trdi, da nas ni, na drugi strani pa priznava, da smo vztrajni. Tolče z glavo v zid in pravi: »Zidu ni, zidu ni!« Glava pa krvavi od ran!

Ker so v teku v Rimu razgovori z Jugoslavijo, so dali od sebe svoj glas tudi razni elementi »Lege Nazionale«, ki so v nedeljo 14. t. m. zborovali v Krmini. Tudi oni so pihali v zadevo izginulih v maju 1945 in izjavili, da ni moči doseči

nobene pobratimije (»affratellamento«) s tistim, ki ne nudi tehe v najbolj tragični bojesti, gazeč temeljne pogoje vsake najosnoonejšje človeške pravice in omike same.

Gospod prefekt dr. Palamara pa je dejal svojem izginulih v maju 1945, da globoka rana, ki jo je zadeva »odpeljanja« odprla, ne samo da se ne more zaceliti, ampak pritiska na srce prizadetih čim mineva mesec in leta ter izkopava vedno bolj nevarna in globoka brezna spona med dvema plemenoma, ki jima je prav za prav usojeno, da se stekata mirovljubno na skrajni meji dveh svetov.

Res gantjive solze pristašev »Lege Nazionale« in lepe besede gospoda prefekta. Toda solze in besede veljajo samo za Italijane, ker proti nam Slovenem sta se do sedaj izkazala tako »Lege Nazionale« kakor prefekt samo v suzbi kršitve naših pravic in raznarodovanja. Sicer pa mi nimamo kaj opraviti z »odpeljanjem« in »izginulim«. Naj pošljejo krivce in naj jih kaznujejo! Prej pa naj kaznujejo tiste lašiste, ki so klali naše brate in pozigali naše domove!

Cas bi bil tudi, da bi se beogradska vlada enkrat zavzela za našo manjšino v Italiji! Zdaj je prilika zelo ugodna! Ali se bodo Titovi komunistični diplomati v Rimu zavedali svoje naloge in dolžnosti ter stali na mizo vprašanje naše zaščite? Ali pa jim gre tudi sedaj za oblast, pri čemer pozabijo na nas, kakor so nas pozabili vsaj zaščititi na mirovni konferenci, medtem ko so dobro zaščitili svoje brate na Tirolskem Avstriji, v dolini Aosta pa Francozi?!

lje. Tako je razsodil kasacijski zbor 22. decembra 1950. Pred tem zakonom sta morala plačati vsak polovico, oziroma vsak svoj delež tako delodajalec kot delavec, sedaj mora plačati pa celotno zavarovalnino za delavca gospodar ali delodajalec. Kmetje najemniki polovičarji imajo celo pravico zahtevati povrnitev vseh že plačanih zneskov, ki so jih morali plačati od leta 1945-46 dalje. Ni še znano, če ta odlok velja tudi za naše najemnike polovičarje, ki nimajo prave polovičarske pogodbe. Na to vprašanje bodo lahko odgovorili sindikati.

Izseljenci v Franciji

Delavci, ki so se izselili v Francijo po 19. marcu 1946 in imajo v Italiji družino, lahko pošljejo domov 60 odstotkov svoje čiste plače. Ostali delavci pa lahko pošljejo v Italijo le 30 odst. svojega zaslužka. Ta odredba je stopila v veljavo 1. januarja t. l. Ugodnosti, kateri so bili deležni kmetijski in rudniški delavci pri menjavi valute, ostane še v veljavi za vse delavce navedenih kategorij, ki so se naselili v Franciji do konca leta 1950.

SLOV. DOBROD. DRUSTVO v TRSTU

Privedi za pusto nedeljo dne 4. februarja t. l. v društvenih prostorih v ul. Machiavelli 22-II

ROTOSKO MASKERADO

Z razjanjem od 15. do 18. ure. Naprošamo slovenske matere, naj pripeljejo svoje malčke po možnosti v maskeradnih oblekah na to prireditve.

Na razpolago bo bogat bufet.

Natečaj

Zakladno ministrstvo (Ministero del Tesoro) je razpisalo natečaj za 114 mest uradnikov skupine B pokrajinskih zakladnih uradov. Prošnje za sprejem k izpitu je treba predložiti do 31. januarja 1951 na sledeči naslov: »Ministero del Tesoro« ali pa na krajevno Finančno intendanco.

Prijava premoženja v Eritreji

Ministrski odlok od 27. decembra 1950 podaljšuje do 30. aprila 1951 rok za prijavo premoženja ali nepremičnega premoženja italijanskih državljanov, ki se nahaja v bivši italijanski koloniji Eritreji.

Gospodarski medpokrajinski shod v Gorici

V soboto so se sestali predstavniki goriske, tržaške in videmske pokrajine na svoj tretji shod. Razpravljali so med drugim o zgraditvi nove avtoceste Trst-Benetke in Videm-Trbiž. Za to delo predvidevajo 50 milijard stroškov. V načrtu je tudi gradnja medpokrajinskega sanatorija Lugosullo, 950 m nad morjem.

DARILA za Slovensko dobrodelno društvo v Trstu:

Učiteljstvo slovenske osnovne šole pri Sv. Ivanu daruje 3.000 lir v počastitev pok. Ferdinanda Ferluga, očeta didaktičnega ravnatelja pri Sv. Ivanu.

Radio Trst II

NEDELJA, 21. jan.: 9.00 Kmetijska oddaja. — 11.30 Aktualnosti. — 12.00 Od melodije do melodije. — 13.00 Glasba po željah. — 18.30 Oddaja za najmlajše. — 21.00 Z domače knjižne police. — 22.00 Schubert - Simfonija št. 9. PONEDELJEK, 22. januarja: 18.55 Gluck: Orfej, uvertura. — 19.00 Iz filmskega sveta. — 21.00 Pucini: Madame Butterfly, opera v dveh dejanjih.

TOREK, 23. jan.: 13.00 Glasba po željah. — 18.15 Howard Hanson: Simfonija št. 4. — 19.00 Mamica pripoveduje. — 20.00 Evropski varieté. — 21.00 Vzori mladini. — 23.00 Večerne melodije.

SREDA, 24. jan.: 13.45 Baletna glasba. — 18.45 Dvorak: Slovanski plesi. — 19.00 Zdravniški vedež. 20.30 Naša sola. — 21.00 Vokalni kvartet Veseli bratci. — 22.25 Nekaj večernih melodij.

CETRTEK, 25. jan.: 13.10 Slovenske narodne izjave pevski duet, na harmoniko spremlja M. Sancin. 18.15 Glasbeno predavanje. — 19.00 Slovenščina za Slovence. — 21.00 Radijski oder - Pavel Schreck: PESEM S CESTE, igra v treh dej., nato Lahka glasba.

PETEK, 26. jan.: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Pogovor z ženo. 20.30 Tržaški kulturni razgledi. 21.00 Mojstri besede - Iz nemške moderne lirike. — 22.00 Čajkovski: Simfonija »Manfred«. — 23.00 Nočne plošče.

SOBOTA, 27. jan.: 13.20 Sramel kvintet Veseli godci. — 19.00 Programski periskop. — 20.30 Komentar vojnega položaja na Koreji. — 21.00 Sobotni večer. — 22.00 Vesela glasba za zaključek tedna.

Dr. Bregant Marjan

POMENKI O PREHRANI

Kako važna svetovna zadeva je prehrana, nam dokazujejo težke preglavice, ki jih povzročata vsem državam: v premnogih evropskih državah dele hrano se vedno na živilske nakaznice, v drugih državah pa so nabavne cene živih skoraj bajeslovne. V zadnji vojni so desetstični trpeli in umirali zaradi akote, in žal se danes moramo priznati, da je na svetu nepregledna armada lačnih. Ne smemo se zadovoljiti s samo ugotovitvijo: vsi bi morali vedeti za vse vzroke pomankanja in skupna dolžnost vseh ljudi bi morala biti, da posvetijo vse svoje sile toliko materijalni kot duhovni obnovi sveta.

Fiziologi se že od davna ukvarjajo z dobitivjo kalorij, ki so človeškemu telesu neobhodno potrebne za obstoj. Tako je Rübner določil najmanjšo količino kalorij in tudi najmanjšo količino beljakovin, posebno mesnih, ki so potrebne za življenje. Po današnjih vidikih pa so njegovi podatki nekoliko previsoki. V zadnjem času se je človekova prehrana v marsičem spremenila. Sedaj dajejo n. pr. prednost vegetalnemu, t. j. rastlinskemu hranilni, posebno, ker vsebujejo mnogo vitaminov. Ni mogoče pa zamolčati, da je izključno vegetarijanski način prehrane škodljiv.

Kadar postavljamo svoje minimalne zahteve po hrani, ne jemljemo v poštev samo količine, ki naj nadomeste v telesu izrabljene snovi, temveč skušamo ustreči tudi duhovni potrebi. Vemo, da so tudi nekatere »psihične vitamine«, brez katerih ne morejo ljudje biti polni življenja, delavni in veseli. Radi tega ne smemo podcenjevati raznih »dražil« kot so vino, pivo, čaj, razne dišave itd. Nikdar pa ne smemo zlorabljati teh hranil, kajti zlorabljanje lahko povzroči v prvi vrsti, da trpi nabava prepotrebni in važnih živil, v drugi vrsti pa njihov strupeni učinek lahko oškoduje zdravje.

Med zadnjo vojno je lahko vsako opazovalno okvare človeškega zdravlja, ki so nastale zaradi nezadostne prehrane. Omenjamo samo mimogrede in le nekatere posledice nezadostne prehrane. Zaradi izginevanja tošče in mišičevja osebe najprej organi, nato se pojavi malokrvnost; pri otrocih opažamo zastoj v telesnem in duševnem razvoju; pri odraslem opažamo propadanje telesnih sil, mišične napetosti, telo se naglo utrjuje in narašča morbiditeta. Tudi čutila občutno trpe in niti duševnemu življenju ni prizanešana: zveča se razdražljivost toliko posameznika kot kolektiva.

(Se nadaljuje)

Med zadnjo vojno je lahko vsako opazovalno okvare človeškega zdravlja, ki so nastale zaradi nezadostne prehrane. Omenjamo samo mimogrede in le nekatere posledice nezadostne prehrane. Zaradi izginevanja tošče in mišičevja osebe najprej organi, nato se pojavi malokrvnost; pri otrocih opažamo zastoj v telesnem in duševnem razvoju; pri odraslem opažamo propadanje telesnih sil, mišične napetosti, telo se naglo utrjuje in narašča morbiditeta. Tudi čutila občutno trpe in niti duševnemu življenju ni prizanešana: zveča se razdražljivost toliko posameznika kot kolektiva.

(Se nadaljuje)

ZOBOZDRAVNIK

Dr. STANISLAV PAVLICA
sprejema od 9-12 in od 17-19
TRST, VIA COMMERCIALE
10-II., TEL. 25597

Poadižje in Goriška

Zadnje čase posveča italijansko časopisje veliko pozornost italijanskemu živju v Poadižju, kjer živi močna nemška manjšina, ki šteje preko 190 tisoč članov. Človek imata, da si je to časopisje začrtalo jasno pot, po kateri prepričati italijansko javno mnenje in zlasti še vladne kroge, da je omenjena manjšina nevarna, smrtno nevarna italijanski manjšini, ki po mnenju teh časopisov sploh ne more več živeti v takem ozračju, kot je trenutno v Bocenski provinci.

Ni naš namen zagovarjati ene ali druge stranke, ki sta si v laseh, ker ne poznamo krajevnih razmer in zato ne moremo objektivno in nepristransko soditi. Eno pa moramo v tej zvezi poudariti, in sicer na škodo Italijanov. Tudi mi na Goriškem živimo v nekako istem položaju. Toda tukaj je italijanska politika povsem drugačna in tudi pisarjenje italijanskih časopisov — istih, ki tako vneto in človečansko zagovarjajo interese »ogrožene« italijanske skupine, ki je v Poadižju slučajno v manjšini, zveni vse drugače. Tu zavzema italijanska skupina isto stališče do nas Slovencev, ko jo zavzemajo, po poročilu italijanskega tiska poadižki Nemci do Italijanov. S slovenskimi šolami na

Goriškem se dogaja isto kot z italijanskimi v Poadižju, kjer so urejene po deželnem statutu in posebnem zakonu, ki ju je izdala rimska vlada! Nemci ravnaajo z njimi po zakonu. In Italijani se pritožujejo, ker niso oni v premoči! Zastopavljanja, ki smo jih deležni mi v raznih uradih, občutijo Italijani s strani Nemcev; z eno besedo, kar se godi nam na Goriškem, se godi Italijanom v Poadižju. Čudno je edino to, da se za svoje ljudi znajo potegovati, istočasno pa delajo sami še večje krivice drugi narodni manjšini! Morda pa naši sodržavljanji italijanske narodnosti mislijo, da smo Slovenci manjvredni ljudje, ali pa da sploh nismo ljudje in da za nas ne veljajo listine človečanskih pravic, katere je pred kratkim Italija tako slovesno podpisala. To se nam sicer malo čudno zdi, ko se vendar Italija pogaja — pogaja in ne diktira s Crnci v Libiji, da bi zagotovila svoji tamkajšnji manjšini tiste pravice, ki jih nam dejansko noče priznati.

To ni drugače kot stara preizkušena taktika italijanske politike, ki stoka in joka, ko je v manjšini, a ko se čuti močna, pokaže svoje zobe, a žal ne-le pokaže, pač pa tudi pošteno ugrizne!

Drobne vesti

Za zaslužek jim gre

Pred kratkim so dobili vsi učitelji okrožnico, s katero so vabljeni, naj se vpisejo v neko društvo, ki bo imelo na razpolago določenega zdravnika. Zdravnik je seveda italijanske narodnosti in se je, kakor trdi okrožnica, zavezal, da bo računal po tri sto lir za vsak pregled, to je za znesek, ki ga ENPAS učiteljem vrača. To se pravi loviti pacijente v svojo ordinacijo! Saj vemo vsi prav dobro, da so tudi naši zdravniki pripravljani iti na roko vsakemu učitelju in zaračunati pregled po ceni, ki jo ENPAS priznava. Zakaj naj bi se potem ustanovljalo posebno društvo?

Fašisti na korzu

V nedeljo zvečer 14. t. m. so se vračali iz Krmina mimo Gorice zastopniki »Lege Nazionale« iz Trsta. Imeli so s seboj tudi svoje godce. Eden od teh je bil tako navdušen za fašizem, da je po sredi korza trobental na vse grlo fašistične bojne pesmi. Nič ga ni motil, ker je bil od »Lege Nazionale!« Pa pravijo, da so pred kratkim v zbornici odobrili zakon za pobijanje fašizma!

Trgov. odnosi s Slovenijo

Po podatkih, ki jih je objavil Pokrajinski urad za trgovino in industrijo, je bilo v dvomesečju no-

vember-december iz Slovenije uvoženega blaga za 47.063.200 lir. V istem obdobju je pa šlo z Goriške v Slovenijo za 71.800.146 lir raznega blaga. V to vrsto spada tudi 14 milijonov 909.409 lir za popravila raznih jugoslovanskih avtomobilov, ki so jih izvedle Združene goriske mehaniške delavnice.

Med uvoženim blagom zavzema prvo mesto gradbeni les, ki znaša preko 20 milijonov lir. Uvožena goveja živina pa znaša preko 6 milijonov. Lesa za kurjavo so uvozili za 9.798.000 lir.

Prvo mesto v izvozu zavzema lekarniški material (9.961.500 lir) in mehaniško orodje (9.870.097 lir).

Svetogorska Mati božja na Kostonjčevici

V soboto zvečer so slovesno prenesli podobo M. B. iz Ljubljane na Kostonjčevico. Kot je znano, so to podobo pred časom cerkvena občinstva vrnila slovenskim frančiškanskim patrom, ki so jo odnesli v Ljubljano. V soboto se je pa zopet vrnila med svoje primorske otroke in bo sedaj ostala do pomladi na Kostonjčevici, od koder jo bodo nato prenesli na njen pravi dom — na Sv. goro. Ob prihodu na Kostonjčevico jo je sprejela velika množica vernikov in lepo okrašena cerkev.

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež
Tiska: tiskarna »ADRIA«, d. d. v Trstu

Pogozdovanje soškega obrežja

V ponedeljek 15. januarja se je pričelo delo pogozdovanja v okolici soškega mostu »IX. Avgosta«. Pri delu bo zaposlenih kakih 60 zaposlenih za dobra dva mesca. Predvidenih je 4 milijone stroškov.

Popis surovin

V smislu zakona št. 1 z dne 9. januarja 1951 morajo razne trgovine in podjetja prijaviti zaloge surovin in blaga, ki so v omenjenem zakonu navedena. Prav tako morajo nekatera podjetja javiti zmogljivost svoje proizvodnje. Vsa podrobna navodila in pojasnila dobijo zainteresiranci pri Pokrajinskem uradu za trgovino in industrijo ali pa na tajništvo Trgovske zbornice.

Uničevanje borovega prelca

Goriški župan je s svojim odlokom dne 8. t. m. odredil, da morajo v teku tega mesca vsi lastniki gozdov kakor tudi posameznih borovih dreves poskrbeti, da uničijo vsa gnezdišča borovega prelca. Kdor v omenjenem roku tega ne stori, zapade kazni in bo plačal vse stroške za to delo.

Svetoletni odpusti

Kot je znano, se v tem letu zadržijo popolni svetoletni odpusti povsod, razen v Rimu. Predpisan je običajni obisk štirih cerkva in vse tiste molitve kot za svetoletni odpustek v Rimu.

Naborniki

Vsi mladeniči, rojeni leta 1933, se morajo vpisati v seznam nabornikov. Razen državljanov so to dolžni storiti tudi vsi tujci, ki s tem lahko dobe italijansko državljanstvo. Če tega mladeniči sami ne store, so to dolžni storiti njihovi starši. Prav tako so starši dolžni javiti in z listinami izpričati smrt svojih otrok, ki so bili rojeni leta 1933.

Novi ubežniki

Pretekli teden se je zopet posrečil beg iz Jugoslavije dvema fantoma — Jakobu Rampovič in Petru Tumpas iz Subotice —, ki sta prekoračila državno mejo v bližini goriske bolnice pri Rdeči hiši. Ta dva sta skupno s tremi drugimi sklenila pobegniti iz Jugoslavije, kjer je še vedno nemogoče življenje za mnogo ljudi, ki ne mislijo in ne delajo, kot zahteva Rankovičeva policija. O ostalih treh ubežnikih ni ne duha ne sluha. Verjetno jih je podrla krogla Titovih granatirjev čik na pragu v svobodni svet.

Važja za polovičarje

V smislu člena 1 zakona št. 142 od leta 1946 (Contributi unificati) so, kakor vsi ostali delavci, tudi kmetje najemniki polovičarji oproščeni zavarovalnine, katero pa mora v celoti plačati delodajalec odnosno gospodar — lastnik zem-

Lovci, pozor!

KUNE BELICE - KUNE ZLATICE
za direkten eksport v Ameriko
PLACA NAJBOLJŠE po dnevnih cenah

M. Fischer

TRST, VIA PIETA' 24
(Telefon 93.134)

Mizarji
kmetovalci
podjetniki
Kole za trte,
deske smrek,
kone, maces,
snove in trdih
lesov,
trame in par-
kete nudi najugodnejše

TEL. CALEA
90441 TRST
Viale Sonnino, 24

KRZNARSTVO

ZILLOTTO

NUDI NAJBOLJŠE VRSTE KRZNA PO NAJUGODNEJŠIH CENAH OLAJŠAVE PRI PLAČILU!

Trst - ulica XXX Ottobre 11 - tel. 29-374